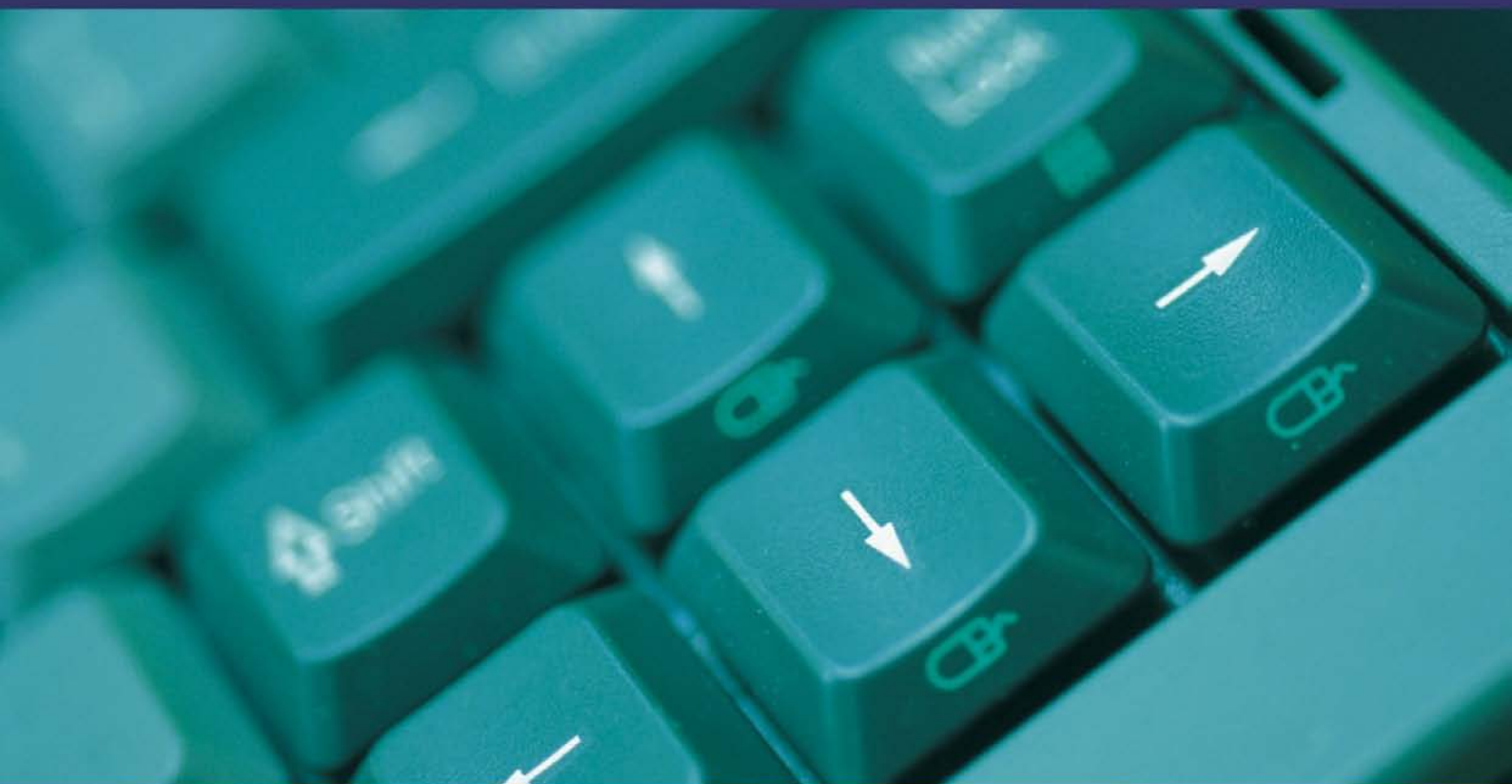

С.К. Рўзимов

Компьютер саводхонлиги

Live & Learn...
Center

“Фан”

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ АВТОМОБИЛ-ЙЎЛЛАР ИНСТИТУТИ

Рўзимов С.К.

Компьютер саводхонлиги

Ўқув қўлланма

«Noshir» нашриёти

Тошкент – 2011

УДК 681.3

С.К.Рўзимов. Компьютер саводхонлиги. / Масъул муҳаррир – А.М.Хундибаев / –Т.: «Noshir» нашриёти, 2011. -372 бет.

Ушбу китобда компьютер турлари ва қурилмалари, Windows XP операция тизими ҳақидаги умумий маълумотлар ҳамда Microsoft Office дастурлари гуруҳига кирувчи MS Word, MS Excel ва MS PowerPoint дастурларида ишлаш амалиёти ва Microsoft Office дастурларида ёрдам олиш жараёни баён этилган.

Китоб барча компьютер фойдаланувчилари учун мўлжалланган.

Масъул муҳаррир: А.М.Хундибаев – т.ф.н., «Компьютер–Осиё» илмий-техника парки директори

Тақризчилар: М.А. Раҳматуллаев – т.ф.д., профессор, Ўзбекистон Кутубхоналар Ассоциациясининг ижрочи директори

Ғ.Х.Хожиметов – т.ф.д., профессор, Тошкент автомобил-йўллар институти, «Амалий механика» кафедраси мудири

Ушбу ўқув қўлланмаси Тошкент автомобил-йўллар институтининг Илмий Кенгашида 28 июн 2006 йилда тасдиқланган ва № 11 қарорига асосан нашрга тавсия этилган.

Қўшимча маълумот. Ушбу китобга Windows XP операция тизими ва MS Word, MS Excel ва MS PowerPoint дастурларидан фойдаланиш бўйича овозли ўргатувчи қўлланмалар ёзилган компакт диск илова қилиниши мумкин.

ISBN 978-9943-353-27-5

© «Фан» нашриёти, 2006.
© «Nosir» нашриёти, 2011.

Мундарижа

МУҚАДДИМА	5
1-қисм. Компьютер қурилмалари	6
Кириш	7
1.1. Компьютер турлари.....	7
1.2. Компьютер тузилиши	9
1.3. Компьютерга маълумот киритиш қурилмалари	10
1.4. Компьютердан маълумотни чиқариш қурилмалари.....	14
1.5. Маълумот сақлаш қурилмалари.....	18
1.6. Компьютер турини аниқлаш.....	22
2-қисм. Windows XP операцион тизими	23
Кириш	24
2.1. Microsoft Windows XP операцион тизими ривожланиш тарихи	24
2.2. Microsoft Windows XP операцион тизимини ишга тушириш.....	26
2.3. Microsoft Windows XP “Иш столи” тузилиши ва унга ўзгартириш киритиш.....	28
2.4. Microsoft Windows XP “Пуск” менюси тузилиши.....	40
2.5. Microsoft Windows XP каталог ва файллар дарчалари тузилиши.....	59
2.6. Microsoft Windows XP каталог ва файллар устида амаллар.....	62
3-қисм. Microsoft Office Word 2003	81
Кириш	82
3.1. Microsoft Office Word дастурини ишга тушириш	82
3.2. Microsoft Office Word дарчаси тузилиши	87
3.3. Microsoft Office Word дастурида матн киритиш ва улар устида амаллар	102
3.4. Microsoft Office Word дастурида белгилар ва формулалар билан ишлаш	109
3.5. Microsoft Office Word дастурида маълумотларни устунларга ажратиш ва рўйхатлар яратиш устида амаллар.....	113
3.6. Microsoft Office Word дастурида матн ва унинг формати нусхасини олиш.....	120
3.7. Microsoft Office Word дастурида матндаги хатоларни аниқлаш, тўғрилаш ва автоматик алмаштириш имкониятлари	124
3.8. Microsoft Office Word дастурида жадвал яратиш усуллари.....	131
3.9. Microsoft Office Word дастурида яратилган жадвал устида амаллар	134
3.10. Microsoft Office Word дастурида жадвал хусусиятларини ўзгартириш	139
3.11. Microsoft Office Word дастури жадвалларига маълумот киритиш ва улар устида амаллар.....	144
3.12. Microsoft Office Word дастурида файлдан олинган расмлардан фойдаланиш	149
3.13. Microsoft Office Word дастурида тайёр расмлардан фойдаланиш	152
3.14. Microsoft Office Word дастурида расмлар яратиш	154
3.15. Microsoft Office Word дастурида расмлар хусусиятларини ўзгартириш	160

3.16. Microsoft Office Word дастури қўшимча имкониятлари	174
3.17. Microsoft Office Word дастурида маълумотларни чоп этиш имкониятлари...	184
4-қисм. Microsoft Office Excel 2003.....	196
Кириш	197
4.1. Microsoft Office Excel дастурини ишга тушириш.....	197
4.2. Microsoft Office Excel дарчаси тузилиши.....	202
4.3. Microsoft Office Excel дастурида маълумотлар киритиш ва улар устида амаллар	204
4.4. Microsoft Office Excel дастури иш варақлари устида амаллар.....	217
4.5 Microsoft Office Excel дастурида математик ҳисоблашларни амалга ошириш.	223
4.6. Microsoft Office Excel дастурида юзага келадиган хатолар.....	241
4.7. Microsoft Office Excel дастурида диаграммалар яратиш ва уларга ўзгартириш киритиш	246
4.8. Microsoft Office Excel дастурида маълумотларни таҳлил қилиш имкониятлари.....	267
4.9. Microsoft Office Excel дастурида оптималлаштириш масалари ечимини топиш ва чизикли дастурлаш	285
4.10. Microsoft Office Excel дастуридаги маълумотларни Microsoft Office Word дастурига нусхалаш	293
4.11. Microsoft Office Excel дастурида маълумотларни чоп қилиш имкониятлари.....	294
4.12. Microsoft Office Excel дастурида ҳужжатларни компьютер хотирасига сақлаш имкониятлари	299
5-қисм. Microsoft Office PowerPoint 2003.....	302
Кириш	303
5.1. Microsoft PowerPoint дастурини ишга тушириш.....	303
5.2. Microsoft PowerPoint дарчаси тузилиши.....	307
5.3. Microsoft PowerPoint да намоиш материали яратиш	313
5.4. Microsoft PowerPoint асбоблар панели	317
5.5. Microsoft PowerPoint намоиш материалларида анимациялардан фойдаланиш	323
5.6. Microsoft PowerPoint да намоиш материали намоишини бошлаш.....	336
5.7. Microsoft PowerPoint дастурида принтердан фойдаланиш	339
5.8. Microsoft PowerPoint дастури қўшимча имкониятлари	341
5.9. Microsoft PowerPoint дастурида файлларни сақлаш имкониятлари.....	346
6-қисм. Microsoft Office дастурларида ёрдам олиш	351
6.1. Microsoft Office дастурларида компьютердан ёрдам олиш	352
6.2. Microsoft Office дастурларида ИНТЕРНЕТ тармоғида ёрдам олиш	358
Хотима ўрнида.....	363
Фойдаланилган адабиётлар.....	363
Предмет кўрсаткичи	365

МУҚАДДИМА

Ҳақиқатан ҳам XXI аср – ахборот технологиялари асри. Ҳозирги кунда ҳаётимизда ахборот технологиялари ва компьютерлар қўлланилмаган соҳа қолмади. Аср бошида турибмиз, демак, ҳали олдинда қанча янгидан-янги технологияларнинг яратилиши ва тадбиқ этилишига гувоҳ бўламиз. Улардан фойдаланишни уддалаш учун махсус ахборот технологияси соҳаси билимларига эга бўлмасада, ҳар жабҳада кенг қўлланадиган компьютер дастурларида ишлашни ўрганиш барчадан талаб этилади. Бугунги кунда ҳам Майкрософт Офис (Microsot Office) дастурларида ишлашни билиш ихтиёрий соҳа мутахассиси учун энг асосий мажбурий шартлардан бирига айланган. Ушбу оммавий дастурларда ва умуман компьютерда ишлаш борасида ўз билимини ошириш истагидаги инсон қуйидаги қийинчиликка учрайди. Ҳар қандай ускунада бўлгани каби фойдаланувчи учун дастурлардан фойдаланиш йўриқномаси бўлиши керак. Албатта, бундай материаллар катта-катта китоблар ва қўлланмалар кўринишида мавжуд. Уларнинг барчаси инглиз ёки рус тилида. Ўзбек тилида тайёрланган материаллар жуда кам. Борлари ҳам замонавий офис дастурлари, операцион тизимлар ҳақида эмас ва уларнинг ҳаммаси ҳам ўқувчи учун тушунарли шаклда билим бера олмайди. Ушбу етишмовчиликлар ўрнини қоплаш мақсадидаги уриниш сифатида, ушбу қўллингизда турган “Компьютер саводхонлиги” китоби ёзилган. Китоб компьютер қурилмалари ҳақида қисқа ва зарур маълумотни бериш билан бошланади. Кейинчалик Microsoft компаниясининг MS Office 2003 гуруҳидаги MS Word, MS Excel, MS PowerPoint дастурий маҳсулотлари ва XP операцион тизимининг оддий функциясидан тортиб то юқори малакали мутахассислар бажариши мумкин бўлган имкониятларидан фойдаланиш усуллари баён этилади. Китобнинг ёзилиш тили содда ҳамда асосан амалий билимни ўқувчига етказишга ҳаракат қилинганлиги туфайли кўплаб тасвирлар билан бойитилган. Китобни тайёрлашда ўтказилган кўплаб амалий тажрибалар ва профессор-ўқитувчиларнинг малака ошириш курсларида олиб борган кузатишлари ва сўровномалари асос қилиб олинди. Ушбу китобнинг ёзилиши ва нашрга тайёрланишида “Компьютер–Осиё” илмий-техника парки (Тошкент шаҳри) мутахассислари катта ҳисса қўшдилар. Китобни нашр этиш Европа Иттифоқининг ТЕМПУС дастури JEP 24167-2003 лойиҳаси моддий кўмаги асосида амалга оширилди.

Ушбу китоб Сизга Майкрософт Офис дастурларида ҳужжат тайёрлаш борасида зарур бўладиган билимларни эгаллашингизга ёрдам беради, деб умид қиламиз ва шу соҳада билим олишингизга омад тилаймиз.

Агар ушбу китоб бўйича ўз таклиф ва мулоҳазаларингиз бўлса, илтимос бизга ёзиб юборинг. Бунинг учун олдиндан Сизга миннатдорчилик билдираамиз.

Email: sanjar@center-it.net ёки sruzimov@tayi.uz

Муаллиф: Санжар Рўзимов

1-қисм. Компьютер қурилмалари

Кириш

Бугунги кунда компьютер технологиялари ҳаётимизнинг барча жабҳаларида кенг қўлланиладиган, ишимизни осонлаштирадиган ва тезроқ бажаришга имкон яратиб берадиган восита сифатида муҳим ўрин тутмоқда. Ҳозирги замон кишиси дам олишдан бошлаб мураккаб бўлган ҳисоб-китобларни амалга ошириш борасида ҳам компьютерлардан фойдаланиб келмоқда.

Китобнинг ушбу қисмида сиз замонавий компьютерлар турлари ва уларнинг қурилмалари ҳақидаги зарур маълумотларга эга бўласиз.

1.1. Компьютер турлари

Компьютерлар бажарадиган вазифасига кўра турли хил бўлади.

Ҳозирги кунда **Шахсий компьютерлардан** кенг фойдаланилмоқда. Шахсий компьютерлар 1970-йилларда биринчи мартаба намоиш этилган ва 1980-йилларга келиб улардан халқ хўжалигининг турли жабҳаларида кенг қўлланила бошлаган. Биринчи шахсий компьютерлар бугунги кунги авлодларидан 1 000 баробар оғир бўлган ва 50 000 марта секин ишлаган [26, 29].

1.1.1-расм. Шахсий компьютернинг умумий кўриниши

Laptop (ёки ўлчамлари дафтарникидек бўлгани учун **Notebook** деб ҳам номланади) компьютерлари **Шахсий компьютерлардан** фарқли ўлароқ, фойдаланувчининг ўзи билан олиб юришига мўлжалланган [29]. Бу турдаги компьютерлар иш кўрсаткичлари ва бажарадиган вазифаси шахсий компьютерлар билан бир хил, баъзиларини эса қўшимча қурилмалар улаш билан шахсий компьютерга айлантириш мумкин. **Laptop** компьютерлари-

нинг асосий афзаллиги уларнинг кўчма энергия манбаи билан жиҳозланганлигидир. Шу тўғрисида, аэропортда ва бошқа электр тармоғига уланиш имконияти йўқ жойларда ҳам 3 соат давомида компьютердан фойдаланиш имконини беради.

1.1.2-расм. *Laptop* компьютерининг умумий кўриниши

Кўп сонли компьютерларни ягона тармоқ сифатида бошқариш асосан **Сервер** (1.1.3-расм) компьютерлари томонидан амалга оширилади [29]. Сервер компьютерларининг оддий шахсий компьютерлардан асосий фарқи вақт бирлигида кўпроқ жараённи амалга ошириш қобилиятидир.

1.1.3-расм. Dell **Сервер** компьютерининг умумий кўриниши

Юқорида келтириб ўтилган компьютерлардан ўлчамлари кичик бўлган, нисбатан содда функцияларни бажаришга мўлжалланган **Pocket PC** (1.1.4-расм), яъни “чўнтак” компьютерлари ҳам мавжуд. Бу компьютерлар, асосан, хат ёзиш ва қабул қилиш, таниш-билишлар телефон рақамлари ва

уй манзиллари ҳамда кун давомида амалга ошириладиган ишлар рўйхатини ёзиб боришга ўхшаган вазифаларни бажаришда қўлланилади [29].

1.1.4-расм. *Pocket PC* умумий кўриниши

1.2. Компьютер тузилиши

Компьютерлар киритиш, чиқариш, тизимли блок ва маълумотларни сақлаш қурилмаларидан ташкил топган. Қуйида бу қурилмаларнинг асосий турлари ва вазифалари хусусида маълумотлар келтирилади.

Тизимли блок ичида компьютернинг асосий иш жараёнлари амалга ошади. Тизимли блок motherboard, CPU, видеокарта, овоз картаси ва бошқа қурилмаларни ўз ичига олади [14, 29].

Motherboard – компьютер қурилмалари бевосита уланувчи панелдир.

1.2.1-расм. Компьютер тизимли блоклари турлари: *tower* (чапда) ва *desktop* (ўнгда)

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/uz/asar/233> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/233> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/233>